

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย

สรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหินจังหวัดพะเยา ของผู้ประกอบการอาชีพการสกัดครกหิน บ้านจั่วใต้ หมู่ที่ 6 และบ้านจั่วเหนือ หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านสา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผสมผสานกับระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน จากประชากร 156 ครัวเรือน และจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวน 6 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์ ใช้วิธีเจเนอรัล ความถี่ ร้อยละ และการบรรยายสรุป ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ใช้วิธีสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด รวบรวม วิเคราะห์ เรียบเรียง และบรรยายสรุปประกอบกับการสังเกตข้อมูลเชิงประจักษ์จากสภาพแวดล้อมทางสังคม ทางภูมิศาสตร์กายภาพ ทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการสังเกตกระบวนการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหิน ผลการวิจัยสามารถสรุปโดยเรียงลำดับตามเนื้อหา ดังนี้

1. ปัจจัยด้านส่วนบุคคลและครอบครัวของผู้ประกอบการอาชีพการสกัดครกหิน
 2. ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหินของผู้ประกอบการอาชีพการสกัดครกหิน
 3. ปัจจัยด้านชุมชน สิ่งแวดล้อมทางสังคมและภูมิศาสตร์กายภาพ
 4. ปัจจัยด้านกระบวนการประกอบการอาชีพการสกัดครกหิน
 5. ปัจจัยด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหิน
- ปัจจัยด้านส่วนบุคคลและครอบครัวของผู้ประกอบการอาชีพการสกัดครกหิน**

1. **ระดับอายุและการศึกษาของผู้ประกอบการอาชีพการสกัดครกหิน** ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ไม่มีผู้ประกอบการอาชีพการสกัดครกหินอายุระหว่าง 11-20 ปี และมีผู้เข้าสู่อาชีพนี้อายุระหว่าง 21-30 ปี เพียงคนเดียวเท่านั้น เกือบทั้งหมดมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา และไม่ปรากฏว่ามีผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงกว่านี้ผู้ประกอบการอาชีพการสกัดครกหิน

2. **จำนวนบุตรและการศึกษาของบุตร** ผู้ประกอบการอาชีพการสกัดครกหิน ส่วนมากมีบุตรจำนวน 1-2 คนต่อครัวเรือน ในปริมาณที่ใกล้เคียงกันตามลำดับ บุตรของผู้ประกอบการอาชีพ

การสักระกนหนก้าล้งศีกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศีกษามากที่สุด และก้าล้งศีกษาอยู่ในมัธยมศีกษาเป็นอันดับที่สอง

3. อาชีพของบุตรหลังจากที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ทั้งหมดเข้าสู่อาชีพรับจ้างทั่วไป และไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดเข้าสู่อาชีพการสักระกนหน

4. ความต้องการที่จะให้บุตรได้รับ การศึกษาต่อ เกือบทั้งหมดต้องการที่จะให้บุตรได้รับการศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าเดิม เนื่องจากความต้องการให้บุตรมีรายได้ที่ดี ทำงานสบายขึ้น มีเกียรติในสังคม และทำให้ก้าวหน้าในชีวิต ตามลำดับ ส่วนเหตุผลที่ไม่ต้องการที่จะให้บุตรได้รับการศึกษาต่อในระดับสูงกว่าเดิมคือ พึ่งพอใจกับระดับการศึกษาที่เป็นอยู่ และไม่มีเงินพอที่จะส่งเรียน

5. ความต้องการที่จะให้บุตรประกอบอาชีพการสักระกนหน ผู้ประกอบอาชีพการสักระกนหนเกือบทั้งหมดไม่ต้องการให้บุตรประกอบอาชีพนี้ต่อไป เนื่องจากอาชีพนี้มีรายได้น้อย และเป็นงานหนัก ส่วนเหตุผลที่ต้องการให้บุตรประกอบอาชีพนี้ต่อไปเพราะ ได้รับเงินสดทันทีเมื่อทำเสร็จ และเป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว

6. อาชีพหลักและอาชีพเสริมของผู้ประกอบอาชีพการสักระกนหน ผู้ประกอบอาชีพการสักระกนหนทั้งหมดยึดอาชีพนี้เป็นอาชีพหลักในการดำรงชีวิต และส่วนมากมีอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพเสริม

7. ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพการสักระกนหน ผู้ประกอบอาชีพการสักระกนหนส่วนมากยึดอาชีพนี้อยู่ระหว่าง 21-30 ปี และ 31-40 ปี เป็นอันดับที่สอง

8. อาชีวอนามัย ผู้ประกอบอาชีพการสักระกนหนทั้งหมดคิดว่าตนเองมีโอกาที่จะเป็นโรคทางเดินหายใจ เพราะไม่ได้ไปตรวจสุขภาพและไม่ได้ใช้อุปกรณ์ป้องกันมากตามลำดับปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสักระกนหนของผู้ประกอบอาชีพการสักระกนหน

1. ค่านิยมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการสักระกนหน ผู้ประกอบอาชีพการสักระกนหนส่วนมากมีความคิดว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติและศักดิ์ศรี และคิดว่าสังคมในชุมชนมองอาชีพการสักระกนหนเป็นอาชีพชั้นต่ำไม่มีเกียรติและศักดิ์ศรี

2. ความต้องการที่จะเปลี่ยนอาชีพ ผู้ประกอบอาชีพการสักระกนหนต้องการที่จะเปลี่ยนอาชีพมากที่สุด เพราะคิดว่าจะทำให้มีรายได้ดีกว่า และไม่ต้องทำงานหนักตามลำดับ ส่วนเหตุผลที่ไม่ต้องการจะเปลี่ยนอาชีพ เพราะว่าจะได้รับเงินสดทันทีที่สักระกนหนเสร็จ และเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

3. **ระดับรายได้จากการประกอบอาชีพการสกัดครกหิน** ผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินเกือบทั้งหมดมีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 2,501-3,000 บาท ซึ่งไม่เพียงพอต่อการครองชีพ ส่วนมากมีวิธีการเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นเสริม

4. **การจัดการด้านการตลาด** ผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินทั้งหมดใช้วิธีส่งจำหน่ายให้แก่ผู้แทนจำหน่ายในหมู่บ้านแต่เพียงผู้เดียว

5. **วัตถุดิบที่นำมาผลิต** หินที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการสกัดครกหินเริ่มหายาก ผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินให้ความคิดเห็นว่า ควรจะถวายเป็นฎีกา และหาแหล่งหินใหม่

6. **ความเหมาะสมต่อกรรมวิธีการสกัดครกหินที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน** ผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินทั้งหมด เห็นว่ากรรมวิธีที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีความเหมาะสมดีแล้ว เพราะเป็นกรรมวิธีที่ง่ายต่อการเรียนรู้ แต่เกือบทั้งหมดยังมีความต้องการนำเครื่องจักรและเครื่องมือที่ทันสมัยมาใช้ ด้วยเหตุผลเพื่อจะทำให้เพิ่มรายได้มากขึ้น และช่วยผ่อนการใช้แรงงานลง ส่วนเหตุผลที่ไม่มีความต้องการจะนำเครื่องจักรและเครื่องมือที่ทันสมัยมาใช้ เนื่องจากจะต้องลงทุนสูง และเห็นว่าเครื่องมือที่มีอยู่เดิมยังสามารถใช้งานได้

7. **การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิธีการสกัดครกหิน** เกือบทั้งหมดได้รับการถ่ายทอดความรู้จากบิดา/มารดา โดยใช้บ้านของตนเองเป็นสถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ เนื่องจากมีความสะดวกและไม่เสียเวลาไปเรียนนอกบ้าน ใช้วิธีการถ่ายทอดความรู้โดยทำให้ดูเป็นตัวอย่าง และทดลองทำด้วยตนเอง ระดับอายุที่สามารถเริ่มรับการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหินได้ควรมีอายุช่วง 11-15 ปี ใช้เวลาในการถ่ายทอดความรู้ประมาณ 1-10 วัน

ปัจจัยด้านชุมชน สิ่งแวดล้อมทางสังคมและภูมิศาสตร์กายภาพ

1. อาชีพการสกัดครกหินเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ตั้งแต่ยุคอาณาจักรพะเยารุ่งเรือง ดังเช่น การแกะสลักพระพุทธรูปหินทรายสกุลช่างพะเยา

2. อาชีพการสกัดครกหินเป็นอาชีพที่ถ่ายทอดกันระหว่างพ่อกับลูกหรือระหว่างเครือญาติภายในครอบครัวหรือชุมชน

3. แหล่งที่ตั้งของชุมชนอยู่ใกล้กับแหล่งหินทราย จึงได้มีการประกอบอาชีพการสกัดครกหิน แต่ปัจจุบัน หินทรายได้หมดไปแล้ว จึงได้แสวงหาแหล่งหินแกรนิตที่มีคุณภาพดีกว่าในบริเวณใกล้เคียง

ปัจจัยด้านกระบวนการประกอบอาชีพการสกัดครกหิน

กระบวนการของอาชีพการสกัดครกหินจะดำรงอยู่ได้ต้องอาศัยผู้แทนชุมชนที่ทำหน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับการถวายเป็นฎีกาเพื่อให้ได้วัตถุดิบป้อนสู่ผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหิน และยังทำหน้าที่จัดการในฐานะผู้แทนจำหน่ายซึ่งถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญทางการตลาดในระดับกิจกรรมของผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหิน เมื่อทำการขุดหิน โกรน และขนส่งเข้าสู่ชุมชนเพื่อ

จำหน่ายแล้ว ผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินจะรับซื้อหินที่โกรนแล้วจากผู้แทนจำหน่ายมาสกัด และจำหน่ายหินไปยังตลาดให้ผู้แทนจำหน่ายทำหน้าที่ในการขาย จุดที่ขาดการเชื่อมโยงโดยตรง คือ ผู้ชุดและโกรนหินไม่ได้นำไปสกัดเอง และผู้สกัดครกหินไม่ได้จำหน่ายเอง

ปัจจัยด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหิน
บทบาทขององค์กรท้องถิ่นต่อการสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพการสกัดครกหินมีดังนี้

1. องค์กรด้านการศาสนา คือวัดบ้านไร่ ได้สนับสนุนและส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ อาชีพการสกัดครกหิน ได้แก่ สนับสนุนด้านสถานที่ในฝึกอบรมการพัฒนา รูปแบบการสกัดครก หินและผลิตภัณฑ์จากหิน สนับสนุนหน้ากากป้องกันฝุ่นหินให้กับผู้ประกอบอาชีพการสกัด ครกหิน

2. องค์กรด้านการปกครองท้องถิ่น คือ กำนันตำบลบ้านสาง ได้สนับสนุนและส่งเสริม การถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหินโดย เป็นผู้ยื่นถวายฎีกาในการขอชุดหินในเขตป่า สงวน รับเป็นผู้แทนจำหน่ายครกหินในหมู่บ้าน จัดหาผู้เชี่ยวชาญจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม ภาคเหนือ กระทรวงอุตสาหกรรม มาเป็นวิทยากรในการพัฒนาฝีมือและการถ่ายทอดความรู้

3. องค์กรด้านสถานศึกษา คือโรงเรียนบ้านสาง ช่วงที่ผ่านมารโรงเรียนยังไม่ได้ดำเนิน กิจกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหิน แต่ปัจจุบันได้มีการริเริ่ม โครงการเปิดสอนวิชาชีพท้องถิ่นในโรงเรียน

4. องค์กรด้านการตลาด คือ ร้านพะเยาติลา ได้สนับสนุนและส่งเสริมการถ่ายทอด ความรู้อาชีพการสกัดครกหิน โดยการรับซื้อผลิตภัณฑ์ต่างที่สกัดจากหิน เช่น ใบเสมา ลูกนิมิต ช้างแกะสลัก เป็นต้น จึงเป็นการส่งเสริมการพัฒนา รูปแบบและฝีมือในการสกัดที่นอกเหนือจาก ครกหิน

5. องค์กรด้านการสกัดครกหิน มีนายโป สมเครือ เป็นผู้ที่มีความสามารถและเป็นที่ ยอมรับในฝีมือการสกัดหินของภาคเหนือ จึงทำให้มีผลต่อชื่อเสียงของชุมชนทางด้านการ สกัดครกหิน รวมทั้งเป็นแหล่งรวมช่างที่มีฝีมือดีของชุมชน

6. องค์กรด้านสาธารณสุข คือสถานเอนามัยตำบลบ้านสาง ได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริม การถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหินโดยการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ แต่ละหมู่บ้าน เพื่อคอยดูแลเกี่ยวกับสุขอนามัยของผู้ประกอบอาชีพ ให้เกิดความมั่นใจในความ ปลอดภัยจากฝุ่นหิน

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้
ปัจจัยด้านส่วนบุคคลและครอบครัวของผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหิน

1. ระดับอายุและการศึกษาของผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหิน

อาชีพการสกัดครกหินเป็นอาชีพที่ต้องใช้ทักษะ และแรงงานหนัก จึงพบว่าผู้มีอายุระหว่าง 41-50 ปี และอายุระหว่าง 31-40 ปี มีมากที่สุดตามลำดับ ทั้งนี้เพราะกำลังอยู่ในวัยฉกรรจ์ มีความพร้อมสูงในการทำงาน และต้องมีการหาเลี้ยงครอบครัวโดยเฉพาะบุตรที่กำลังอยู่ในวัยเรียน

ส่วนระดับของผู้ที่จะเข้าสู่อาชีพการสกัดครกหินได้ในอดีตจะอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 11-15 ปี มากที่สุด ซึ่งเป็นวัยที่กำลังสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับระดับชั้นประถมศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 และไม่มีงานอื่นในชุมชนหรือต่างถิ่นที่จะรองรับ รวมทั้งไม่นิยมศึกษาต่อ เมื่อพ้นเกณฑ์ทางการศึกษาแล้วจึงเข้าสู่อาชีพทันที

แต่ในปัจจุบันภาครัฐและสถาบันครอบครัวสนับสนุนให้เด็กได้เข้ารับการศึกษาที่สูงกว่าระดับประถมศึกษา จึงเป็นสาเหตุทำให้ไม่มีผู้เข้าสู่อาชีพการสกัดครกหินที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 11-20 ปี และช่วงอายุระหว่าง 21-30 ปี ซึ่งเป็นวัยที่จบการศึกษาชั้นสูงมีเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนความนิยมในการประกอบอาชีพนี้ไปจากเดิม จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลกระทบต่อการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหิน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ยุทธพล พักมงคล (2538) เกี่ยวกับผู้ที่ได้รับการศึกษาในระดับสูงกว่าชาวบ้าน นิยมหางานทำที่มั่นคง และมีแนวโน้มการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างถาวร

ระดับการศึกษาของผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินเกือบทั้งหมด จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา การที่ได้รับการศึกษาดำ จึงทำให้ต้องประกอบอาชีพเป็นผู้ใช้แรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับสโรช รัตนกร (2537) กล่าวว่า ผู้ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาจะเป็นผู้ที่มียาได้ต่ำ ทำให้ฐานะยากจน และสอดคล้องกับ สนธยา พลศรี (2533) ที่กล่าวว่า ระดับการศึกษาของประชากรไทยส่วนใหญ่ยังด้อยการศึกษา เพราะการดำรงชีวิตในชนบทไทยไม่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาสูงมากนัก แต่ต้องการแรงงานมาช่วยเหลือครอบครัวมากกว่า ซึ่งสาเหตุดังกล่าวทำให้คนในสมัยนั้นหันเข้าสู่อาชีพที่ต้องใช้แรงงาน

2. จำนวนบุตรในครอบครัวและการศึกษาของบุตร

ครอบครัวของผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินในปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 3-4 คนต่อครอบครัว ประกอบด้วยบุตร 1-2 คน บิดา 1 คน มารดา 1 คน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515-2519 (อ้างใน วิไล

ตั้งจิตสมคิด, 2539) ที่มีนโยบายการวางแผนครอบครัวโดยให้ลดอัตราการเพิ่มของประชากร แต่ครอบครัวมีบุตรได้ไม่เกิน 2 คน การศึกษาของบุตรส่วนใหญ่กำลังอยู่ในวัยเรียน โดยเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษามากที่สุด รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบันมีค่านิยมในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนในระดับที่สูงขึ้นไป จึงทำให้ไม่มีลูกหลานของผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินเข้าสู่อาชีพนี้อีกเลย ดังที่ สุพัตรา สุภาพ (2536) ได้จัดครอบครัวเฉลี่ย 4 คน นี้ว่า เป็นครอบครัวขนาดเล็ก มีอิสระในการเลือกอาชีพ ซึ่งต่างกับครอบครัวขยาย ซึ่งมีสมาชิกในครอบครัวมาก หัวหน้าครอบครัวมีอำนาจในการกำหนดอาชีพของสมาชิก

3. อาชีพของบุตรหลังจากที่สำเร็จการศึกษาแล้ว

บุตรของผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินทั้งหมดที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ไม่ได้เข้าสู่อาชีพการสกัดครกหินแม้แต่คนเดียว ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินมีความต้องการที่จะให้บุตรได้รับการศึกษาระดับสูงขึ้น

4. ความต้องการที่จะให้บุตรได้รับการศึกษาต่อ

ผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินต้องการที่จะให้บุตรของตนเรียนในระดับที่สูงขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะเกรงว่าถ้าบุตรของตนได้รับการศึกษต่ำ จะทำให้มีฐานะยากจน และต้องทำงานหนักเหมือนกับตนในปัจจุบัน ฉะนั้น จึงต้องการจะให้บุตรมีรายได้ดีขึ้นและทำงานสบายขึ้น มีเกียรติในสังคม และทำให้ก้าวหน้าในชีวิต ตามลำดับ สอดคล้องกับ ไพศาล ไกรสิทธิ์ (2535) ที่กล่าวว่า การเลือกทำงานเบาแต่ได้ผลตอบแทนสูงเกิดขึ้นในสังคมไทย และยังเชื่อต่อไปว่า งานเบาเป็นงานที่มีเกียรติดีกว่างานหนัก ยิ่งทำงานที่ห่างจากการใช้แรงกายเท่าใดจะยิ่งมีเกียรติสูงมากขึ้นเท่านั้น จะเห็นได้ว่าระบบการศึกษาในปัจจุบันเป็นเสมือนตัวสกัดกั้นอาชีพการสกัดครกหินไปในตัวด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ปี พ.ศ. 2540 มาตรา 43 ได้กำหนดไว้ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอภาคกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งรัฐธรรมนูญตามมาตราดังกล่าวจะทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะเข้าสู่อาชีพการสกัดครกหินนี้อีกต่อไป

5. ความต้องการที่จะให้บุตรประกอบอาชีพการสกัดครกหิน

มีผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินเพียงร้อยละ 4.55 เท่านั้นที่มีความต้องการให้บุตรของตนประกอบอาชีพนี้ต่อไปด้วยเหตุผลคือเรียนแค่นี้ก็สามารถเลี้ยงชีพได้แล้วและไม่มีเงินพอที่จะส่งเรียน ทั้งนี้อาจจะด้วยสาเหตุที่ไม่มีเงินที่จะส่งเสียเล่าเรียน เนื่องจากรายได้จากการประกอบอาชีพครกหินทุกวันนี้ก็ไม่พอเพียงจนต้องหาอาชีพอื่นมาเสริม ส่วนมากจึงไม่ต้องการให้บุตรหลานของตนเข้าสู่อาชีพการสกัดครกหิน ด้วยสาเหตุเพราะมีรายได้น้อยและเป็นงานหนัก สอดคล้องกับสถิติ นิยมญาติ (อ้างใน ไพศาล ไกรสิทธิ์, 2535) ที่เขียนไว้ในบทความชื่อ

“ครูแนะแนวกับการปลูกฝังค่านิยม” ว่า คนไทยชอบทำงานเบา ๆ ที่ได้ผลตอบแทนมาก แต่ลงทุนลงแรงน้อย

6. อาชีพหลักและอาชีพเสริมของผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหิน

ผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินทุกคนยึดเอาอาชีพนี้เป็นหลักในการครองชีพ และมีอาชีพอื่นมาเสริมในการหาเลี้ยงชีพ และอาชีพเสริมส่วนมากก็คือการรับจ้างทั่วไป ซึ่งถ้าจะยึดอาชีพการสกัดครกหินเป็นหลักอย่างเดียวก็จะไม่สามารถหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ จึงจำเป็นต้องมีอาชีพเสริม สอดคล้องกับคำกล่าวของนายโป สมเครือ (บทสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านผู้เชี่ยวชาญการสกัดครกหิน, 2542) ได้กล่าวว่าอาชีพการสกัดครกหิน เป็นอาชีพที่มีรายได้ น้อยไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ จึงจำเป็นต้องมีอาชีพอื่นในท้องถิ่นเสริมจึงจะสามารถหาเลี้ยง ครอบครัวยังได้

7. ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพการสกัดครกหิน

ระยะเวลาที่ผู้ประกอบอาชีพสกัดครกหินได้ทำติดต่อกันมาส่วนใหญ่จะต่อเนื่องกัน มากกว่า 21-30 ปี ถึงร้อยละ 82 รองลงมาได้แก่ช่วง 31-40 ปี มีร้อยละ 16 และช่วงระหว่าง 11-21 ปี มีเพียง ร้อยละ 2 เท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าในระยะ 10 กว่าปีที่ผ่านมาไม่มีผู้เข้าสู่อาชีพ การสกัดครกหินอีกเลย และสาเหตุที่ส่วนใหญ่ไม่ต้องการเปลี่ยนอาชีพและยังคงยึดอาชีพนี้ต่อไป ก็เพราะเนื่องจากจะได้รับเงินสดทันทีเมื่อทำเสร็จ เป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นงาน อิสระไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และไม่ทราบว่าจะไปประกอบอาชีพอะไร ตามลำดับ ซึ่งตรงกับ ไพศาล ไกรสิทธิ์ (2535) ได้กล่าวว่า อายุของการทำงานจะเปลี่ยนไปตามช่วงเวลาของการ ทำงาน

8. อาชีวอนามัย

อาชีพการสกัดครกหินเป็นอาชีพที่จะต้องอยู่ควบคู่ไปกับฝุ่นหิน แร่หิน สะเก็ดหินและ เสี่ยงจากการสกัดครกหิน ผู้สกัดครกหินร้อยละ 100 คิดว่าตนเองมีโอกาสที่จะเป็นโรกระบบทาง เติ้นหายใจอันเนื่องมาจากฝุ่นหิน ทั้งนี้เนื่องจากไม่ได้ไปตรวจสุขภาพ ไม่ได้ใช้อุปกรณ์ป้องกัน ใช้อุปกรณ์ป้องกันยังไม่ดีพอ และเมื่อแก่ตัวลงร่างกายไม่มีภูมิต้านทานโรคพอ สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2536) กล่าวว่า ฝุ่นแร่ ทำให้เกิดการเพิ่มของเนื้อเยื่อใน ปอด ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของปอดอย่างถาวร และฝุ่นที่สามารถเข้าถึงและสะสมใน ถุงลมของปอดได้เป็นส่วนหนึ่งของฝุ่นทุกขนาด ซึ่งสามารถผ่านตัวดักจับที่มีลักษณะพิเศษและ เข้าสู่ทางเดินหายใจได้

สำหรับแร่หินสะเก็ดหินจากการสกัดครกหินนั้นอาจจะเป็นอันตรายต่อร่างกายได้ สอดคล้องกับ ณรงค์ นันทวรรณ และเอื้องฟ้า นันทวรรณ (2537) ที่กล่าวว่า แร่หิน สะเก็ดหินทำให้การหมุนเวียนของเลือดบริเวณมือผิดปกติ นิ้วตาย หรือนิ้วช้ำได้

ส่วนอันตรายจากเสียงนั้นจะเกิดกับหูของผู้สักรกหินและผู้ทำหน้าที่ขุดกรกหิน ด้วยซึ่งตรงกับ ศิริกัลยา สุจิตตานนท์ และคณะฯ (2541, หน้า 11-13) กล่าวว่า เครื่องขัดไฟฟ้า ซึ่งมีเสียงดังมากถึง 70-100 db ทำให้ปวดหู และทำให้มีผลเสียต่อประสาทส่วนอื่น

ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสักรกหินของผู้ประกอบอาชีพการสักรกหิน

1. คำนิยมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการสักรกหิน

ผู้ประกอบอาชีพการสักรกหินมีความคิดเห็นเป็นส่วนใหญ่ว่าอาชีพของตนเป็นอาชีพชั้นต่ำไม่มีเกียรติและศักดิ์ศรี และเป็นอาชีพที่ไม่มีใครให้ความสำคัญ สอดคล้องกับสุพัตรา สุภาพ (2536) กล่าวว่า อาชีพชั้นต่ำได้แก่ กรรมกรหาเข้ากินค่า ผู้ไม่มีฝีมือ (Unskilled labours) ที่ใช้แต่แรงงาน

2. ความต้องการที่จะเปลี่ยนอาชีพ

ผู้ประกอบอาชีพการสักรกหินส่วนใหญ่มีความต้องการเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นมากกว่าผู้ที่ไม่ต้องการเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น สาเหตุที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพเพราะส่วนใหญ่คิดว่าจะทำให้มีรายได้ดีกว่า ไม่ต้องทำงานหนัก กลัวเป็นโรคระบบทางเดินหายใจ มีสวัสดิการดีกว่า และมีเกียรติและศักดิ์ศรีดีกว่าตามลำดับ

ส่วนสาเหตุที่ไม่ต้องการเปลี่ยนอาชีพนั้นเพราะได้รับเงินสดทันทีเมื่อทำเสร็จ เป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นงานอิสระไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และไม่ทราบว่าจะไปประกอบอาชีพอะไรตามลำดับ ตามที่ ไพศาล ไกรศรี (2535) กล่าวไว้ว่า คนไทยส่วนใหญ่มีสมรรถภาพในการที่จะทำงานคนเดียว ไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ลักษณะการทำงานเป็นลักษณะการทำงานเพื่อการเปลี่ยนแปลงและเอาชนะสภาวะแวดล้อม เป็นการกระทำที่เป็นไปได้ยาก ทำให้มีพฤติกรรมการทำงานในลักษณะที่ปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อม มากกว่าที่จะทำงานเพื่อเปลี่ยนแปลงให้สภาพแวดล้อมสามารถสนองความต้องการของตนอย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดดังกล่าวไม่เอื้อต่อการรับสิ่งใหม่ พอใจที่จะรับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ กลัวปัญหาและขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ส่วนความคิดเห็นที่ต้องการเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นนั้นสอดคล้องกับยุทธพล พักมงคล (2538) กล่าวว่า แรงงานมีความต้องการเปลี่ยนอาชีพ เพราะมีรายได้ดีกว่า

3. ระดับรายได้จากการประกอบอาชีพการสักรกหิน

รายได้ของผู้ประกอบอาชีพการสักรกหินส่วนใหญ่เฉลี่ยแล้วจะมีระดับรายได้ต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการที่ได้กำหนดไว้ตามประกาศของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ว่าด้วยเรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 6) ข้อ 5 ได้กำหนดอัตราค่าจ้าง

ขั้นต่ำของจังหวัดพะเยา เป็นเงินวันละหนึ่งร้อยสามสิบบาท ซึ่งประกาศ ณ วันที่ 19 กันยายน 2540 โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

จากการดังกล่าวทำให้ผู้มีอาชีพการสกัดครกหินมีรายได้ไม่พอเพียงต่อการครองชีพ ต้องแสวงหางานอื่นมาเสริมเพื่อความอยู่รอด ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเสริมทางด้านรับจ้างทั่วไปมากที่สุดถึงร้อยละ 78 รองลงมาคือ เลี้ยงสัตว์ ขายของชำ รับจ้างทำนา และปั้นหม้อ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธพล พักมงคล (2538) ได้กล่าวถึงโอกาสทางเศรษฐกิจว่า การทำงานในเมืองมีโอกาสได้รับค่าตอบแทนที่สูงกว่าการทำงานในหมู่บ้านของตน

4. วิธีการจัดการด้านการตลาด

วิธีการจัดการด้านการตลาดกับครกหินที่สกัดเสร็จเรียบร้อยแล้วผู้ประกอบการสกัดครกหินทั้งหมด ไม่สามารถจำหน่ายครกหินด้วยตนเองได้ เนื่องจากไม่มีทุน ไม่มีความรู้เรื่องการตลาด ไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นทั้ง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยแท้ นอกจากนี้ ยังมีหนี้สินผูกพันกับผู้แทนจำหน่ายในหมู่บ้าน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าดำเนินการจำหน่ายเองจะล่าช้า การเงินไม่คล่องตัว แต่ถ้าขายให้ผู้แทนจำหน่ายในหมู่บ้านแล้วจะได้รับเงินสดเพื่อการครองชีพและแก้ปัญหาการขาดสภาพคล่องได้อย่างฉับพลันเป็นอย่างดี สอดคล้องกับณรงค์ ธนาวิภาส (2539) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการประกอบการ คือความสามารถในการดำเนินการวางแผนในการจัดการทางด้านธุรกิจการผลิตภายใต้ความเสี่ยงในระดับต่าง ๆ ของผู้ประกอบการ

5. วัตถุดิบที่จะนำมาผลิต

ผู้ประกอบการสกัดครกหินส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหินที่จะนำมาสกัดครกหินเริ่มหายาก และมีปัญหาเรื่องไม่สามารถนำเครื่องจักรที่ทันสมัยมาทำการขุดเจาะได้ และหิน ส่วนใหญ่จะอยู่ในป่าลึก มีความยากลำบากในการขนส่ง และป่าแต่ละแห่งมักจะเป็นป่าสงวน จะต้องขอสัมปทาน เป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน จากกรณีหินเริ่มหายากนั้นผู้ประกอบการสกัดครกหินมีแนวคิดที่ว่า ถวายฎีกาต่อในหลวงมากมาเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่การหาแหล่งหินใหม่ ขอให้ทางราชการช่วยเหลือ เลิกประกอบอาชีพสกัดครกหิน และหาซื้อหินจากแหล่งอื่น มาเป็นลำดับ สำหรับการถวายฎีกาต่อในหลวงนั้น กลุ่มผู้ประกอบการสกัดครกหินโดยการนำของนายสัจด์ กิ่งแก้ว กำนันตำบลบ้านสาบ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ได้ดำเนินการและได้ผลมาแล้วจนกระทั่งแหล่งหินที่ได้รับอนุญาตเป็นการชั่วคราวนั้นเริ่มหายาก ซึ่งสอดคล้องกับณรงค์ ธนาวิภาส (2539) ได้กล่าวว่า ทุนประเภทวัตถุดิบต่าง ๆ มีอายุการใช้งานค่อนข้างสั้น เป็นสิ่งที่ใช้แล้วหมดไป และตาม พระราชบัญญัติแร่ 2510 มาตรา 43 ได้กำหนดให้ห้ามใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ในการขุดเจาะ (เสถียร วิชัยลักษณ์. 2510) และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง

ศิลปหัตถกรรม มาจากการการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์อาจทำให้สภาพของแหล่งวัตถุเปลี่ยนแปลงไป คืออาจจะมีมากขึ้นหรือลดลงจนขาดแคลน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2539)

6. ความเหมาะสมต่อกรรมวิธีการสกัดครกหินที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

ผู้ประกอบการสกัดครกหินส่วนมากเห็นว่า กรรมวิธีในการสกัดครกหินในปัจจุบันนี้มีความเหมาะสมดีแล้ว เพราะเป็นกรรมวิธีที่ง่ายต่อการเรียนรู้เป็นการทำสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ และไม่ต้องลงทุนสูง จนกลายเป็นกรรมวิธีเฉพาะตัวตามความถนัด สอดคล้องกับไพศาล ไกรสิทธิ์ (2535) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การทำงานเป็นกิจกรรมที่จำเป็นและเป็นกิจกรรมเฉพาะของมนุษย์

7. การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิธีการสกัดครกหิน

ผู้ประกอบการสกัดครกหินได้รับการถ่ายทอดความรู้จากบิดา/มารดา โดยใช้บ้านของตนเองเป็นสถานที่ในการถ่ายทอดความรู้ เพราะมีความสะดวกและไม่เสียเวลาไปเรียนนอกบ้าน ส่วนการถ่ายทอดความรู้ใช้วิธีการถ่ายทอดโดยทำให้ดูเป็นตัวอย่าง และทดลองทำด้วยตนเอง ระดับอายุที่สามารถเริ่มรับการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหินได้ควรมีอายุช่วง 11-15 ปี ระยะเวลาในการถ่ายทอดความรู้ประมาณ 1-10 วัน สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสกัดครกหิน จะเห็นได้ว่า การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิธีการสกัดครกหินเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ที่เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ภายในครอบครัว และเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ตามสภาพแวดล้อมในชุมชน (อภิชาติ เมฆบังวัน และ มณฑป ไชยชิต, 2542)

ปัจจัยด้านชุมชน สิ่งแวดล้อมทางสังคมและภูมิศาสตร์กายภาพ

1. อาชีพการสกัดครกหินเป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ตั้งแต่ยุคอาณาจักรพะเยารุ่งเรือง ดังเช่น การแกะสลักพระพุทธรูปหินทรายสกุลช่างพะเยา สอดคล้องกับพระธรรมวิมลโมลี (อั้งใน สรัสวดี อ๋องสกุล, 2539) ที่กล่าวว่า จังหวัดพะเยา มีหลักฐานพร้อมที่จะศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะโบราณวัตถุประเภทหินทรายที่ใช้สร้างพระพุทธรูป

2. อาชีพการสกัดครกหินเป็นอาชีพที่ถ่ายทอดกันระหว่างพ่อกับลูกหรือระหว่างเครือญาติภายในครอบครัวหรือชุมชน สอดคล้องกับ Murdock (อั้งใน ประสิทธิ์ สวาสดีญาติ, 2539) ที่กล่าวว่า หน้าที่ของครอบครัวที่สำคัญคือ การให้การศึกษาหรือการขัดเกลาทางสังคมแก่สมาชิกในครอบครัว

3. แหล่งที่ตั้งของชุมชนอยู่ใกล้กับแหล่งหินทราย จึงได้มีการประกอบอาชีพการสกัดครกหิน แต่ปัจจุบัน หินทรายได้หมดไปแล้ว จึงได้แสวงหาแหล่งหินแกรนิตที่มีคุณภาพดีกว่าในบริเวณใกล้เคียง สอดคล้องกับ ณรงค์ ธนาวิภาส (2539) ที่กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญในการประกอบ

อาชีพ คือ ที่ดิน (Land) ซึ่งรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นวัตถุดิบ อาชีพท้องถิ่นจึงมักเกิดขึ้นตามแหล่งวัตถุดิบที่ใช้สำหรับผลิตในอาชีพนั้น ๆ

ปัจจัยด้านกระบวนการประกอบอาชีพการสกัดครกหิน

กระบวนการของอาชีพการสกัดครกหินจะดำรงอยู่ได้ต้องอาศัยผู้แทนชุมชนที่ทำหน้าที่ในการจัดการเกี่ยวกับการถวายเป็นปฏิภาณเพื่อให้ได้วัตถุดิบป้อนสู่ผู้ประกอบการสกัดครกหิน และยังทำหน้าที่จัดการในฐานะผู้แทนจำหน่ายซึ่งถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญทางการตลาดในระดับกิจกรรมของผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหิน เมื่อทำการขุดหิน โกรน และขนส่งเข้าสู่ชุมชนเพื่อจำหน่ายแล้ว ผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินจะรับซื้อหินที่โกรนแล้วจากผู้แทนจำหน่ายมาสกัดและจำหน่ายคั้นไปยังตลาดให้ผู้แทนจำหน่ายทำหน้าที่ในการขาย จุดที่ขาดการเชื่อมโยงโดยตรงคือ ผู้ขุดและโกรนหินไม่ได้นำไปสกัดเอง และผู้สกัดครกหินไม่ได้จำหน่ายเอง ซึ่งเป็นไปตามภาพที่ 1 แสดงกระบวนการของอาชีพการสกัดครกหินในบทที่ 4 หัวข้อเรื่องปัจจัยด้านกระบวนการประกอบอาชีพการสกัดครกหิน

ปัจจัยด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหิน

บทบาทขององค์กรท้องถิ่นที่มีต่อการสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพการสกัดครกหิน มีดังนี้

1. องค์กรด้านการศาสนา คือวัดประจำหมู่บ้านมีส่วนช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหิน ได้แก่ สนับสนุนด้านสถานที่ในฝึกอบรมการพัฒนา รูปแบบการสกัดครกหินและผลิตภัณฑ์จากหิน สนับสนุนหน้ากากป้องกันฝุ่นหินให้กับผู้ประกอบการอาชีพการสกัดครกหิน จะเห็นได้ว่า วัดคือศูนย์กลางของชุมชน ที่สามารถระดมหรือรวบรวมบุคคลในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้ ดังนั้น การใช้วัดเป็นสถานที่หรือศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้อาชีพท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่เหมาะสม ดังเช่น กรณีการใช้วัดเป็นศูนย์รวมช่างฝีมือในอดีต สอดคล้องกับ มงคล หวังสุขใจ, สิริพร ศรีหนองโคตร, ชมพู โกดิรัมย์ (2538) ได้กล่าวถึงหน้าที่ทางสังคมของศาสนาว่า เป็นที่เชื่อมโยงสมาชิกให้มีความรู้สึกเป็นอย่างหนึ่งอย่างเดียวกันและเป็นสถาบันสวัสดิการทางสังคม

2. องค์กรด้านการปกครองท้องถิ่น ได้มีส่วนช่วยสนับสนุนและส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหินโดย เป็นผู้ยื่นถวายฎีกาในการขอขุดหินในเขตป่าสงวน รับเป็นผู้แทนจำหน่ายครกหินในหมู่บ้าน จัดหาผู้เชี่ยวชาญจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ กระทรวงอุตสาหกรรม มาเป็นวิทยากรในการพัฒนาฝีมือและการถ่ายทอดความรู้ จะเห็นได้ว่า องค์กรด้านการปกครองท้องถิ่น เป็นองค์กรทางการเมืองการปกครอง จึงสามารถประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรของรัฐที่จะสนับสนุนและส่งเสริม ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาและดำเนินการด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ

3. องค์การด้านสถานศึกษา คือโรงเรียนประจำชุมชนที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาภาคบังคับ ช่วงที่ผ่านมาโรงเรียนยังไม่ได้ดำเนินกิจกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหิน แต่ปัจจุบันได้มีการริเริ่มโครงการเปิดสอนวิชาชีพท้องถิ่นในโรงเรียน ดังนั้นสถานศึกษาของชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยอาศัยระบบการศึกษาในโรงเรียน เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอด

4. องค์การด้านการตลาด คือ ร้านค้าตัวแทนจำหน่ายในชุมชน มีส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนารูปแบบและฝีมือในการสกัดที่นอกเหนือจากครกหิน เนื่องจากการแข่งขันทางการตลาด

5. องค์การด้านการสกัดครกหิน มีนายโป สมเครือ เป็นผู้มีความสามารถและเป็นที่ยอมรับในฝีมือการสกัดหินของภาคเหนือ จึงทำให้มีผลต่อชื่อเสียงของชุมชนทางด้านการสกัดครกหิน รวมทั้งเป็นแหล่งรวมช่างที่มีฝีมือดีของชุมชน จะเห็นได้ว่า การที่มีช่างฝีมือระดับสูงจนเป็นที่ยอมรับของสังคม มีส่วนช่วยในการผลักดันการถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาอาชีพท้องถิ่น

6. องค์การด้านสาธารณสุข คือสถานอนามัยตำบลได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหินโดยการฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำแต่ละหมู่บ้าน เพื่อคอยดูแลเกี่ยวกับสุขอนามัยของผู้ประกอบอาชีพ ให้เกิดความมั่นใจในความปลอดภัยจากฝุ่นหินดังนั้น องค์การด้านสาธารณสุข จึงมีบทบาทสำคัญต่ออาชีพอนามัยของผู้ประกอบอาชีพโดยตรง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหิน

1. ผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินควรจะได้มีการพัฒนาฝีมือและรูปแบบให้ดีกว่านี้
2. ผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินควรจะได้มีการระมัดระวังเกี่ยวกับอาชีวอนามัยของตน โดยการปฏิบัติตามคำชี้แนะของอนามัยตำบลในการป้องกันโรคอันเนื่องมาจากระบบทางเดินหายใจ การได้รับการสัมผัสเสียง และการได้รับเสียงที่ดังเกินค่ามาตรฐาน
3. ควรสร้างค่านิยมให้ตนเองและบุตรให้มองถึงความสำคัญต่อสังคมและอาชีพนี้ และถ่ายทอดความรู้นี้ให้กับบุตรหลายของตนเองสืบไป

ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับองค์กรท้องถิ่นต่อการสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพการสกัดครกหิน

1. องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาฝีมือแรงงาน เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ หรือ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ควรเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาฝีมือแรงงาน การตลาด และการนำเทคโนโลยีหรือเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการทำงาน
2. องค์กรของรัฐควรจะให้การสนับสนุนเกี่ยวกับก่อตั้งองค์กรที่เป็นการช่วยเหลือและสนับสนุนอาชีพนี้โดยตรง เช่น การก่อตั้งเป็นสหกรณ์ เพื่อให้มีผลทางกฎหมาย ซึ่งจะทำให้ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากองค์กรทางราชการที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
3. อนามัยตำบล ควรที่จะให้ความดูแล และตรวจสุขภาพผู้ประกอบอาชีพนี้อย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยปีละไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง
4. ทางจังหวัดควรจะสนับสนุนและพัฒนาแหล่งอาชีพท้องถิ่นนี้ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อที่จะเป็นการเผยแพร่อาชีพท้องถิ่นและจะทำให้ผู้ประกอบอาชีพท้องถิ่นนี้ได้มีรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และรายได้อื่น ๆ จากผลกระทบจากการท่องเที่ยวติดตามมา ซึ่งจะเป็นผลดีทางด้านเศรษฐกิจต่อสังคมท้องถิ่นและจังหวัดพะเยาโดยตรง
5. ผู้นำในท้องถิ่นควรจะได้มีการชี้แนะให้ผู้ประกอบอาชีพการสกัดครกหินจัดทำครกหินขนาดเล็กในรูปแบบของของชำร่วย หรือของที่ระลึก ทั้งนี้เพื่อเป็นการนำเอาเศษหินที่ไม่ใช้หรือไม่ได้ขนาดมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีราคาได้อีกทางหนึ่งด้วย

ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหิน

องค์กรทางการศึกษาในท้องถิ่น ควรจะได้บรรจุวิชาอาชีพท้องถิ่นเกี่ยวกับอาชีพการสกัดครกหินไว้ในหลักสูตรของโรงเรียน โดยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการสกัดครกหิน เช่นการออกแบบเหล็กที่ใช้ในการสกัด หรือเครื่องมือที่สามารถช่วยให้การสกัดครกหินมีประสิทธิภาพ และหาวิทยากรที่เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาหรือครกหินมาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ที่ออกมามีความสวยงาม มีคุณภาพ มีความเหมาะสม และเป็นที่ต้องการของ

ตลาด ซึ่งจะเป็นการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาและอนุรักษ์อาชีพท้องถิ่นสืบต่อไปได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้ประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2542 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นไป โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับองค์ทางการศึกษาในท้องถิ่นจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติดังกล่าว เช่นในหมวดที่ 1 มาตรา 8 ได้เน้นให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 ต้องยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น หมวดที่ 3 ว่าด้วยระบบการศึกษา ในมาตราที่ 15 การจัดการศึกษา มี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ซึ่งการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสักระกหินจังหวัดพะเยานี้ สามารถที่จะเรียนรู้และถ่ายทอดกันได้ในระบบการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบดังกล่าวข้างต้น เช่น การศึกษาในระบบโรงเรียนควรจะได้บรรจุวิชาการสักระกหินหรือการแกะสลักหินไว้ในหลักสูตร โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขความสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน หรือจะเป็นการศึกษานอกระบบ ซึ่งเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม หรือจะเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ สถานศึกษาในท้องถิ่นอาจจะจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ แต่ควรจะทำการศึกษาวิจัยก่อนว่ารูปแบบใดที่มีความเหมาะสมกับแนวทางการจัดการศึกษา ตามมาตรา 23 ว่าด้วยการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมเช่นการบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ตลอดทั้งภูมิปัญญาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตรา 57 ได้มุ่งเน้นให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

ส่วนในเรื่องของครู หรือผู้สอนนั้น ควรจะได้มีการพัฒนาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสิทธิ์จัดการศึกษาจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบและพิจารณาความเหมาะสมโดยการกำกับและประสานงานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู ศึกษารักษ์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง

อนึ่ง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในท้องถิ่น ควรจะได้มีการศึกษา วิเคราะห์ระบบการเรียนการสอนให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาฉบับแรกของประเทศไทย เป็นหลักในการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การวิจัยที่เกี่ยวกับประชาชนในชนบท จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ ของท้องถิ่น เพื่อป้องกันตัวแปรแทรกซ้อนที่เกิดจาก ความไม่เข้าใจ และไม่ให้ความร่วมมือ ตลอดจนการให้ข้อมูลที่ไมตรงกับความเป็นจริง

แนวทางการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่

1. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการล่มสลายของอาชีพท้องถิ่น
 2. กระบวนการพัฒนาเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการถ่ายทอดอาชีพท้องถิ่น
 3. ผลกระทบจากการศึกษาภาคบังคับ 12 ปี ต่อการประกอบอาชีพท้องถิ่น
 4. ระบบการศึกษาที่มีความเหมาะสมต่อการถ่ายทอดความรู้อาชีพการสกัดครกหิน
 5. การนำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาใช้เพื่อการเรียนการสอน
- กระบวนการวิชาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพท้องถิ่น